

*The Single Malt
Academy of Lister*

WHISKYPROVNING 2009-05-28

*The Single Malt
Academy of Lister*

En provning med utvald Maltwhisky från Orkney och Norra Highlands.

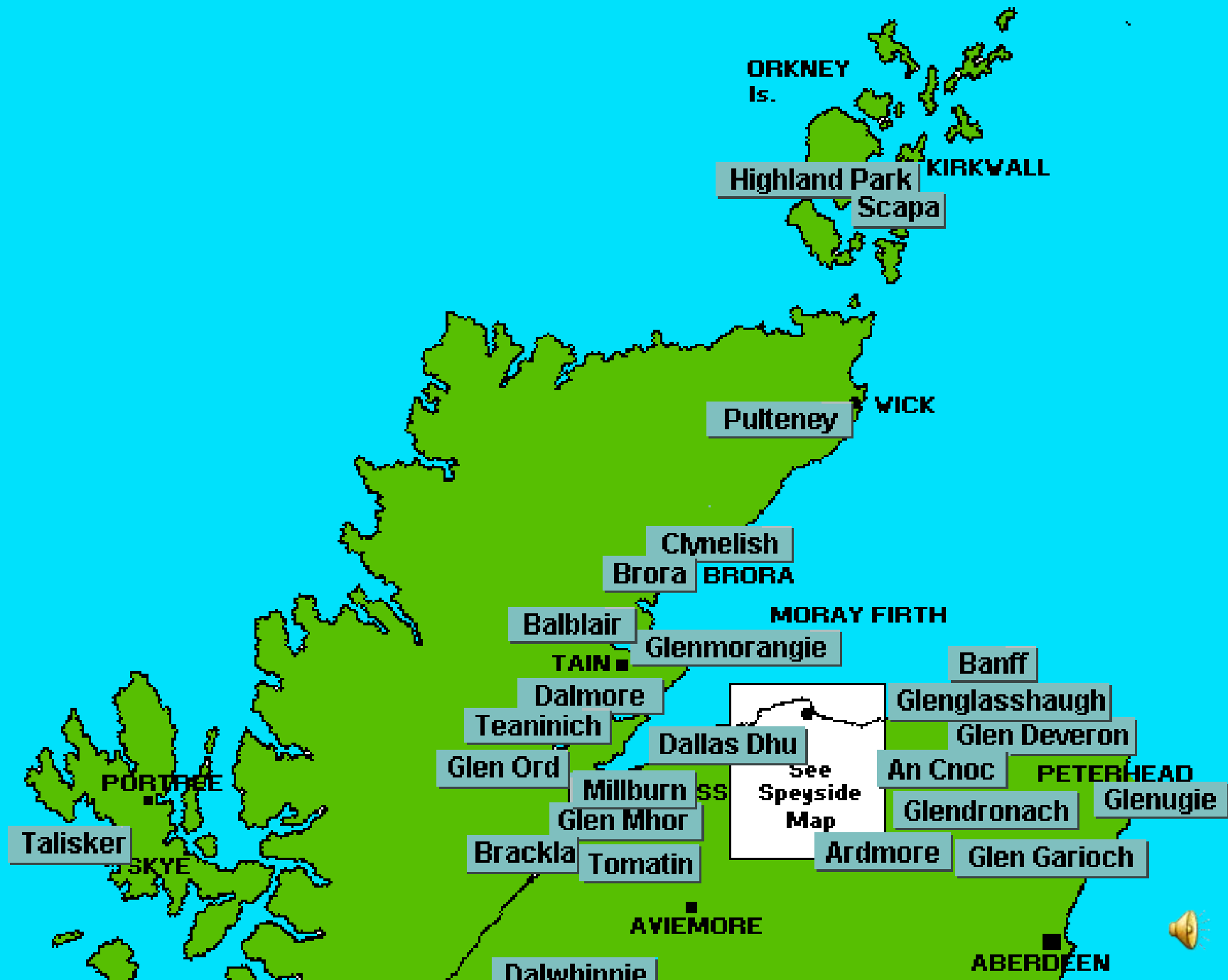
Destillerier som ligger på våra breddgrader och som gränsar till Nordsjön

Highlands är det till ytan största området i Skottland.

Whiskyn är känd för att mycket varierande smak vilket till stor del beror på att mikroklimatet varierar mycket inom området, de mycket varierande tillverkningsmetoderna samt variationen av råvaror.

Whiskyn är som regel kraftig, smakrik och med viss rökighet.

*The Single Malt
Academy of Lister*

WHISKYPROVNING 2009-05-28

Cognitio et Amictia

Dalmore 12 år 40%, Highlands

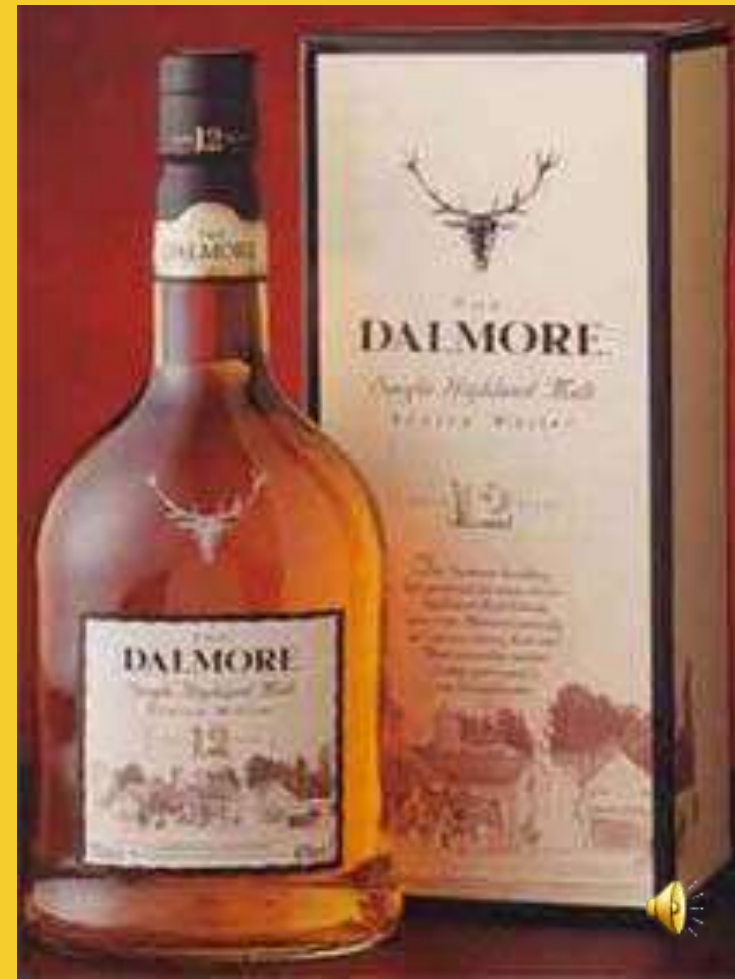
En whisky från norra highlands som är kraftfull och elegant på samma gång. Den passar både före och efter maten.

Pris: 369:- på systembolaget gör Dalmore 12 till ett kap! (beställningssortimentet).

Doft: Sherry, citrus, toner av rök

Smak: Malt, frukt, kryddig

Finish: Fyllig, sötma och aningen pepprig, mycket angenäm!

Glenmorangie - Original 10 år 40 %, Highland

Glenmorangie är ett klassisk destilleri som ligger i norra Highlands. Namnet betyder "Den fridfulla dalgången". Detta är den whisky som säljs mest i Skottland och anses vara den whisky från highlands som bäst representerar regionen. Enbart lagrad på bourbonfat.

Tillverkning Glenmorangie

Vattnet som är mycket hårt och mineralrikt tas från den privata källan Tarlogie Springs. Det sägs att vattnet som används föll som regn för över hundra år sedan!

Pris: 400:-

Utseende: Ljust guldfärgad.

Doft: Frukt, blommor, svag rök.

Smak: Medelfyllig, lätt oljig med toner av frukt, vanilj.

Finish: Medellång finish med citrus och svag rök

Clynelish Provenance över 10 år 46 %, Highland

Clynelish Distillery är ett av de nordligaste i Skottland.

Den största delen av whiskyn får vila i 14 år innan de buteljeras som officiell Clynelish. Whiskyn fick ny etikett och förpackning 2004, samt en ökad alkoholstyrkan från 43% till 46%.

Beskrivning av maltwhiskyserien Provenance

Douglas McGibbon & Co bildades 1950 av Fred Douglas Laing, pappa till de två ägarna, Fred and Stewart Laing. De har under alla år sysslat med blends och först på senare år specialiserat sig på Malt Whisky när man introducerade whiskyserien Provenance.

Genom Provenance så har man lyckats påvisa inte bara skillnaderna mellan olika fat utan även hur det kan variera under säsongen. Därför är varje buteljering märkt med vilken säsong som man har destillerat whiskyn.

Pris: **669:-** (på Systembolaget)

Utseende: Guldfärgad

Doft: Frukt och malt. Lätt rök.

Smak: Fyllig kropp med inslag av frukt, rök och sälta.

Finish: Lång avslutning med avklingande rök och sälta.

Old Pulteney 12 år 40 %, Highland

Pulteney är det nordligaste av alla fastlandsdestillerier. Det finns inte mycket som skvallrar om att deras byggnader är ett destilleri då de mer ser ut som vanliga fabriksbyggnader.

Varje flaska pryds av en traditionell fiskebåt som knyter an till staden Wicks sjöhistoria.

Destilleriets 12-åriga utgåva är storsäljaren som sedan lanseringen 1997 blivit flerfaldigt belönad.

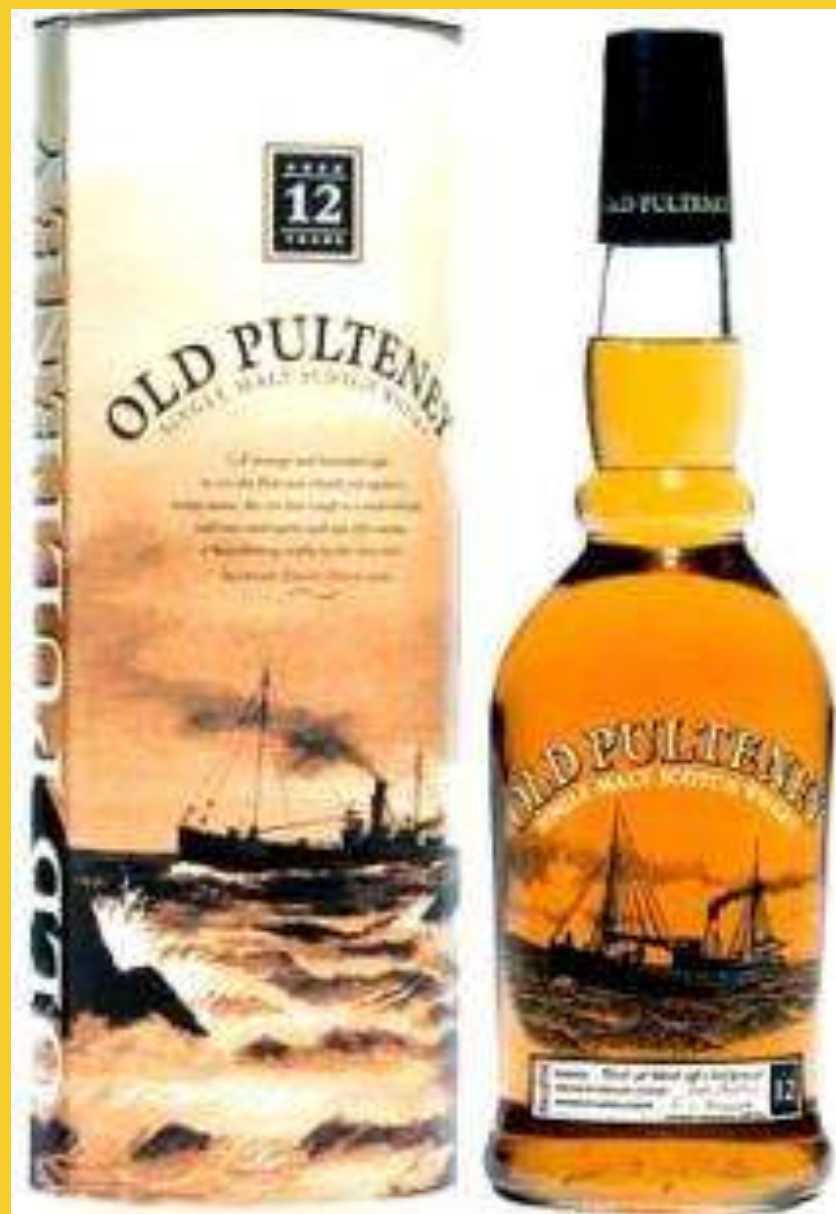
Pris: 349:- på systembolaget.

Utseende: Gyllenfärgad

Doft: Komplex, lite sherry. Torkad frukt

Smak: Torr, medelfyllig.

Finish: En lätt sätta med aningen sherry.

SCAPA DISTILLERY

Orkney

Scapa Distillery ligger på ön Orkney en kilometer söder om Highland Park Distillery.

Namnet Scapa kommer från den närliggande viken och hamnen Scapa Bay.

Omfattande reoveringar och utbyggnader har gjorts 1959 och 1978 där de bland annat bytte ut den befintliga traditionella lökformade mäskpannan mot en 13.000 liters Lomondpanna.

Lomondpannor har inte långa avsmalnande halsar som de vanligare pannorna utan en kort trubbig topp vilket anses ge ett något oljigare och fylligare destillat. Scapa tillhör liksom Glengoyne de whisky som använder sig av helt orökt korn (unpeated).

Destilleriet lades i malpåse 1994, men de nuvarande ägarna gick i april 2003 ut med nyheten att man återigen skall börja producera whisky på Scapa.

Till dagens provning har vi genom besök på Whiskymessen i Kolding fått tag i en Scapa 1989 som är 15 år och till ett pris av ca: 800 sv. kronor.

Det är en cask strength på 54,4 % och är butelj nr: 45 från ett speciellt utvalt fat som oberoende buteljeraren Mackillop s Choice hanterat på ett varsamt sätt.

Låt öga, näsa och smaklökar bestämma vad vi anser.....

Highland Park Distillery, Island (Orkney)

Highland Park är inte en Highland whisky även om namnet antyder det. Orsaken till namnet är att det vid staden Kirkwall, där Highland Park tillverkas, finns en höjd med en fin utsikt över de norra öarna. Höjden gick i folkmun under namnet Highland Park.

Highland Park 15 år 40 %

Pris: 469:- på systembolaget.

Utseende: Bärnstensfärgad med grön nyans

Doft: Nyanserad doft med fatkaraktär och viss rökighet, inslag av nötter, honung, örter, torkad frukt och kakao.

Smak: Balanserad, nyanserad whisky med fatkaraktär och viss rökighet, inslag av nötter, örter, honung och kakao.

WHISKYPROVNING

Hur provar man whisky?

Det är svårt att tala om hur man skall göra när man provar whisky utan att det uppfattas som "pekpinningar från en besserwisser". Hur man bör gå tillväga beror mycket på vilken whisky man provar - amerikansk, irländsk, skotsk single malt eller något annat, och inte minst om vad man själv tycker.

Några huvudregler.

Single malten vinner nästan alltid på att man häller i en skvätt vatten. Det sänker alkoholhalten och frigör dofter och smaker som annars inte ges möjlighet att blomma ut. Det skall vara ett vatten med neutral smak - inte kolsyrat sodavatten och absolut inte kolsyrat sodavatten med någon smaktillsats. Hur mycket vatten man häller i beror på whiskyns karaktär och hur alkoholstark den är. Det är bara att prova sig fram till man funnit att det är lagom. Något man skall låta bli är isen. Is i whiskyn tar bort mycket av både doft och smak, och hör därför inte hemma där.

Doft och smak

Doftandet, är väl så givande som själva drickandet. Tag gärna gott om tid för att försöka finna vilka olika dofter som döljer sig i glaset innan Ni börjar dricka. Ett litet tips som man kan prova någon gång är att ta ett par droppar i handflatorna, gnugga dem ordentligt och sedan dofta - det kan frigöra dofter på ett mycket fint sätt. Jämför sedan doftupplevelserna med de smaker som Ni finner i glaset. Använd gärna någon form av "provningsprotokoll" där Ni på förhand radat upp ett antal smaker och dofter som man brukar hitta i whisky (till exempel rök, torv, äpple, päron, torkad frukt, sälta o s v), då är det oftast lättare att sätta ord på sina doft- och smakupplevelser. Att hitta dofter och smaker är en fråga om träning. En träning som dock är väldigt rolig.

Glaset

Använd gärna små, tullpanformade glas vid provningen. Dessa samlar dofterna på ett mycket bättre sätt än de traditionella whiskyglaset med raka kanter och stor öppning. Det brukar finnas bra provarglas i välsorterade glas- och porslinsaffärer.

Ordningföljden

En viktig sak att tänka på är i vilken ordning man provar olika whiskyn. Om man provar en kraftig sort före en mildare är det lätt att den mildare whiskyn inte kan hävda sig och ger ofta ett ganska menlöst intryck. Alltså, försök att utröna vilken whisky som är "lättast" och börja med den och avsluta med den "kraftigaste".

VIKTIGT och värt att veta om WHISK(e)Y

Whisky framställs av tre ingredienser: säd, vatten och jäst.

Olika sädeslag och blandningar används för att ge olika typer av whisky. Vatten används dels vid framställningen av själva ursprungswhiskyn och dels för att efter destillationen späda ned den till buteljstyrka, t ex 40 %. Olika typer av jäst används och är varje tillverkares hemlighet. (Ibland tillsätts karamellfärg men den påverkar varken smak eller doft.)

Den ingående säden behandlas på olika sätt.

Jästens uppgift är att framställa alkohol, en process som kräver socker. Detta är bundet i sädeskornen. Två metoder finns för att frigöra sockret. Det kan ske genom stark upphettning under högt tryck eller naturligare genom blötläggning av säden. Den senare processen avbryts genom torkning, ofta över eld, vilket ger whiskyn rökighet.

Destillationen

Två huvudtyper av destillationsapparater förekommer. En äldre typ kallas "pot still" och är en kopparpanna som varierar i form och storlek. I denna destilleras en sats i taget. En modernare typ kallas kolonndestillationsapparat. Den är betydligt effektivare då den destillerar utan uppehåll. Det förekommer även sammanlänkningsapparater av de två typerna. Hur många gånger whiskyn destilleras varierar, både inom länder och inom olika typer av whisky.

Lagringen

All whisky lagras på ekfat. Innan den har legat två eller tre år, det varierar mellan olika länder, får den som regel inte kallas whisky. Vissa typer av whisky utvecklas mer än andra av lång lagring. Faten har vanligen använts tidigare, till whisky eller något annat. Fat som används till bourbon måste dock vara nya och brända på insidan.

Stavning

Två stavningar förekommer, whisky och whiskey. Det vanliga är att skottar och kanadensare stavar utan "e" medan irländare och amerikaner använder den längre stavningen med "e". Denna regel har dock sina undantag.

Whisky kan bjuda på en större variation än de flesta tror och den som provar sig fram blir lätt förvånad. Det är långt mellan olika typer av whisky, t.ex. en irländare och en bourbon. På samma sätt kan märken av samma typ, t.ex. blandesorterna Grant s och VAT 69, uppvisa en hel del skillnader. Nedan får du en kort beskrivning av några särdrag hos de vanligaste typerna av whisky.

Skotsk Maltwhisky

Enda ingående säd är mälat(blötlagt) korn. Nästan alla använder rök när de torkar säden och whiskyn destilleras vanligen två gånger i "pot stills". Lagras längre än andra typer. Detta är nog den mest varierande och smakrika whiskyn som finns.

Som regel rökig, fyllig och kraftig, men detta varierar.

Skotsk Grainwhisky

Till denna typ används fler olika sädeslag och den destilleras enbart i höga kolonndestillationsapparater. Smaken och doften är mindre komplex än hos maltwhiskyn och den lagras under kortare tid. Bara några få sorter saluförs. I Sverige finns bara en. Lätt, frisk och relativt enkel.

Skotsk Blendedwhisky

Blended betyder blandad och denna typ är en blandning av skotsk malt- och grainwhisky. En blended whisky innehåller tiotals sorter och variationerna är oändliga. Denna är den största whiskyn, proportionerna och åldern på de ingående sorterna avgör hur fin whiskyn blir.

Frisk, rökig, fat, fruktig.....stor variation.

Irländsk whiskey

Av tradition har den irländska whiskeyn varit mild. Man har torkat säden i slutna ugnar och whiskeyn har saknat all rökighet. Olika kombinationer av destillationspannor kan användas. Irländarna lägger större vikt vid framställningen än skottarna och lagringen blir därför ofta kortare. Roligt är att ett nytt destilleri lanserat rökiga sorter.

Frukt, säd, sötma och som regel ingen rök.

Irländsk maltwhiskey

I de vanliga irländska sorterna ingår ett visst mått maltwhiskey. Denna tillverkas ungefär som den skotska men saknar vanligen rökighet. Maltwhiskeyn lagras längre än de vanliga irländska sorterna och under de senaste åren har flera sorter tillkommit. Stor smakvariation och svår att beskriva rättvist

Straight Bourbon whiskey

Denna typ framställs bara i USA och utmärks av två saker. Mäsken måste till mer än hälften bestå av majs, resten är vanligen råg, korn och ibland vete. Dessutom måste de fat som används vid lagringen brännas lätt på insidan innan de fylls. Vanilj, fat, kraftig och ibland "rivig".

Amerikansk blended whiskey

Amerikansk blended whiskey är mycket liten här hos oss. Blended betyder i detta fall att man blandat så kallad "straight whiskey" med "neutral spirits". Grundidén är liksom för skotsk blendedwhisky att man blandar en mer smakrik typ ed en enklare. Mild och snäll, sötma och ofta lite vanilj.

Kanadensisk whisky

Kanadensisk whisky är den som är minst omgärdad av regler. Man använder relativt mycket råg, även mäktad och destillerar nästan uteslutet i kolonnapparater. "Rye" är inte densamma som kanadensisk whisky vilket många tror "rye" finns bara i USA.

Teman för provningar är nästan oändliga.

Man kan till exempel prova ett antal whisky från samma destilleri men med olika lagringstider, whisky från olika delar av världen, whisky från samma distrikt, whisky som lagrats på någon speciell typ av fat, whisky som kommer från samma destilleri men som tappats på flaskor av olika fristående buteljerar och så vidare...

Att prova whisky är både intressant och faktiskt rätt allmänbildande. Dessutom är det ju så gott.

